

Verslag Platform Groen Erfgoed over tuinsculptuur Het beeld buiten; buiten beeld?

5 maart 2014, Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed Amersfoort

Christian Bertram - Beeld en Tuin, een introductie

Christian Bertram, specialist geschiedenis van de tuin- en landschapsarchitectuur en eigenaar van Bureau Bertram, introduceert de geschiedenis en toepassing van tuinsculpturen in Nederland vanaf de 15^e eeuw.

Op afbeeldingen van tuinen uit de late middeleeuwen is vormsnoei belangrijker dan het tuinbeeld. De tuinsculptuur omvat niet veel meer dan een fontein of een versierde poort. Zie bijvoorbeeld ook het werk van Hans Vredeman de Vries (1583-1600). Begin 17^e eeuw verandert dit: tuinbeelden krijgen een zelfstandige rol in het tuinontwerp. Op Huis ter Nieuburch te Rijswijk zien we beelden op centrale plekken in de parterretuinen; dominerend en structurerend benadrukken de beelden de indeling in deeltuinen.

In de Italiaanse Renaissance worden antieke beelden gevonden en geplaatst in nieuw aangelegde tuinen. Dit soort beelden blijven we ook later, nieuw gemaakt, tegenkomen. Thema's zijn het uitbeelden van de goddelijke oorsprong van natuurverschijnselen (riviergoden zoals 'De Nijl') en het thema natuur versus kunst. Deugden worden belicht aan de hand van mythologische personages. In de tuinen van Villa d'Este zien we dat het beeld van Hercules de bezoeker stimuleert om voor de steile (moeilijke) weg van de deugd te kiezen.

Versailles vormt volgens Bertram een uitgestrekt laboratorium voor (tuin)kunst. In 30 jaar tijd (1662-1691) neemt de tuin enorme vormen aan. Fonteinengroepen worden in de grote assen geplaatst als onderdeel van de formele indeling, zoals de Latonafontein op de hoofdas van het paleis. Vooral na 1678 neemt het aantal tuinsculpturen in Versailles sterk toe. Niet meer alleen op centrale punten, maar zelfs de paden worden begeleid door tuinornamenten, als lineair element.

In het Baroktijdperk staan beelden zelden alleen, maar vormen deel van een iconografisch programma; een thema. Waarschijnlijk ontwierp men echter eerst een formeel ruimtelijke indeling voor de tuin en paste daarna een iconografisch thema toe. Sorghvliet in Den Haag kende zo'n overzichtelijke parterretuin met beelden langs de randen. Praktische overwegingen kunnen ervoor gezorgd hebben dat thema's als de vier seizoenen populair waren; voor een rechthoek zijn immers vier beelden nodig. Andere ornamenten zoals vazen zijn makkelijk inpasbaar. Ornamenten worden eind 17e eeuw soms ook geclusterd tot één siervorm zoals de cascade met fontein, vazen én beeld op het Loo.

Buitenplaatsen worden in de eerste helft van de 18e eeuw van een grote hoeveelheid tuinbeelden voorzien. Ook krijgen tuinsculpturen een meer concrete betekenis, passend bij de omgeving of de opdrachtgever. Bij de massale afbraak van buitenplaatsen in de 18e en 19e eeuw zijn veel tuinornamenten verkocht. De fontein van Driemondis bijvoorbeeld nu op het landgoed Frankendaal opgesteld. De voorstelling van het drierivierenpunt Gaasp, Gein en Smalweesp is daardoor niet langer toepasselijk. De oorspronkelijke betekenis gaat bij een verplaatsing vaak verloren.

In de vroege landschapsstijl, vanaf halverwege de 18^e eeuw, zijn tuingebouwtjes belangrijker dan tuinbeelden. Het Magazijn Van Tuin-Sieraden van Gijsbert van Laar (1802) geeft veel voorbeelden.

In de late landschapstijl zijn zowel tuinbeelden als tuingebouwtjes ondergeschikt aan het grotere natuurbeeld. In de zogenoemde 'sentimentele' landschapstuin van eind 18^e eeuw heeft het ornament wel weer een rol, namelijk bij het scheppen van een bepaalde stemming. Door de combinatie van beplanting (bijv. treurwilg) en bijvoorbeeld een urn of gedenkteken wordt je gemanipuleerd om in een bepaalde stemming te raken.

In de 19^e eeuw verschijnen beelden van nationale helden, met name in de openbare ruimte zoals in plantsoenen. Rond die beelden krijgt ook de groenaanleg meer aandacht met bijvoorbeeld mozaïekbedden (Van der Werffpark in Leiden).

Nieuwe reproductietechnieken zoals afgietsels van zink zorgen voor een toename van de beschikbaarheid. Daarmee wordt ook het uit te beelden (inhoudelijk) programma minder duidelijk.

Tuinornamenten en beelden nemen later in de eeuw ook geheel nieuwe vormen aan als deel van de Art Nouveau beweging en door architecten als J. M. Olbrich en Guevrekian.

Halverwege de 20ste eeuw is de interactie tussen het beeld en de tuin of park goeddeels verdwenen. Het park doet dienst als neutrale achtergrond, als de witte muur in het museum. Bertram vraagt zich dan ook af of men nog wel kan spreken van *tuin*beelden als het beeld niets met de tuin doet.

Het park in de jaren '60 is ook een plek om te spelen. Bij 'doe groen' horen gebruiksbeelden; het beeld als speeltoestel. Tegenwoordig worden beelden veel toegepast in tuinen en parken als gedenkplek. Een voorbeeld is het Monument voor het Slavernijverleden in het Oosterpark te Amsterdam. Bertram stelt de vraag of parken wel de meest geëigende plekken zijn voor zulke monumenten omdat het monument in het park niet op een drukbezochte plek midden in de samenleving staat, maar meer terzijde.

Dineke Akkermans-Praagman - De lotgevallen van de Arnhemse godenparen van Ignatius van Logteren

Dineke Akkermans is betrokken bij de werkgroep Tuinsculptuur en bij de gemeentelijke monumentenzorg in de regio Arnhem. Zij richt zich vandaag op de verloren context en verkeerd begrepen beeldtaal van de godenparen van beeldhouwer Ignatius van Logteren (1685-1732).

Van Logteren vervaardigde in de periode 1712-1713 acht beelden voor de buitenplaats Boom en Bosch in Breukelen. Ze stellen mythologische figuren voor; de drietand bijvoorbeeld geeft aan dat het om Neptunus gaat. Een beeldtaal die door de eeuwen heen verandert. In de Griekse en Romeinse oudheid werd Neptunus vrij statig en krachtig uitgebeeld. In de Barok werd hij vaak afgebeeld als oude man met wapperend haar.

Op Boom en Bosch waren de beelden opgesteld in de formele tuin aan de Vecht. Ze stonden gegroepeerd in een zogenaamd *teatro*; twee paar aan weerszijden van een symmetrische aanleg en voor hoge hagen. Neptunus en Venus, en Jupiter en Juno links, en Pluto en Proserpina, en Faun en Bacchante rechts. Er zijn gravures van Daniël Marot bekend waarop de beelden mogelijk zijn gebaseerd.

De beelden hebben 135 jaar op Boom en Bosch gestaan voor ze in 1847 werden geveild en naar Queekhoven verhuisden, waar ze waarschijnlijk tot 1849 hebben gestaan. Vanaf 1849 is de situatie echter onduidelijk. In 1859 werden vier van de beelden door François Gijsbert Staatskin baron van Brakell tot den Brakell geschonken aan de stad Arnhem. In de jaren 1820 werden de vestingwerken van Arnhem ontmanteld en 'geplantsoeneerd'. Baron van Brakell woonde nabij het Musis Sacrum en stelde als eis dat de beelden zo werden opgesteld dat ze vanuit zijn woning goed zichtbaar waren. Van Brakell schonk later ook de andere vier beelden aan de stad.

In 1879 vindt in Arnhem de Tentoonstelling van Nederlandsche en koloniale nijverheid plaats. Hiervoor wordt de Jansgracht gedempt. In het midden van het door Leonard Springer ontworpen plantsoen worden de vier beelden opgesteld. Oude ansichtkaarten van het Janssingelplantsoen tonen Venus voor de aanleg met centrale fonteinen en Jupiter na deze ingreep in 1885. Jupiter en Faun zijn later, in de Tweede Wereldoorlog bij de beschietingen op Arnhem verwoest.

Op het overgebleven Jansbinnensingelplantsoen staan tegenwoordig drie beelden: Proserpina, Venus en Neptunus. Op het gebied bij Musis Sacrum stond in de 19^e eeuw een muziektent met links daarvan de nu verwoeste Faun. Aan de andere zijde van de muziektent stonden Juno, Pluto en Bacchante opgesteld. De laatste drie hebben nog een tijd in Park Zypendaal gestaan.

De heer Kast, oud politiecommissaris in Arnhem, raakte geïnteresseerd in de beelden en constateerde dat een aantal beelden verdwenen was, waaronder Juno en Bacchante. Hij vond Bacchante terug in het atelier van restaurator Ton Mooij. In de periode tussen de locatie op het Velperplein en Zypendaal bleek dat een grove restauratie aan Bacchante voor een gewijzigde de positie van haar linkerarm had gezorgd. Deze arm was vervolgens weer afgebroken, vandaar de aanwezigheid in het atelier van Ton Mooij. De gerestaureerde Bacchante staat anno 2012 op de oude plek op het Velperplein. Juno raakte in 2002 haar rechterarm kwijt. Ze werd tijdelijk verwijderd en is vervolgens zoek geraakt. Juno bleek na enig zoeken in depot te staan. In oktober 2013 werd Juno gerestaureerd en teruggeplaatst op haar originele plek bij het Musis Sacrum. Hierbij werd een lange, ijzeren scepter (tot op de grond) vervaardigd zoals die in de oude mythologie voorkomt. Ten tijde van de nationale tentoonstelling in 1870 is zij met een korte scepter te zien. Andere wijzigingen met attributen kwamen ook voor. Pluto heeft in de loop der tijd het attribuut van Jupiter gekregen, de knots.

Dat beelden kwijt raken heeft vaak te maken met personeelwisselingen en overdrachtsproblemen. De registratie en administratie is blijkbaar vaak niet op orde.

De zes beelden zijn nu alle terecht en staan op hun 19e-eeuwse plaats in Arnhem. Het publiek is weer betrokken bij de beelden. Zo zijn er voorstellen om de beelden van een naambordje te voorzien met een verwijzing naar de paarvorm. Er is ook een discussie over een eventuele restauratie van de andere beelden.

Dennis de Kool - De ontheemde tuinbeelden van Jan Baptist Xaverij (1697-1742) en zijn tijdgenoten

Dennis de Kool is onderzoeker bij de Erasmus Universiteit Rotterdam op het gebied van grote steden, openbaar bestuur en onderwijs en tevens lid van de Werkgroep Tuinsculptuur. Hij doet onderzoek naar Jan Baptist Xaverij, diens tuinbeelden en de plaats en functie van tuinsculpturen.

Jan Baptist Xaverij werd op 30 maart 1697 geboren in Antwerpen. Hij was een leerling van Michiel van de Voort. In 1725 schreef hij zich in als meester bij de Haagse Confrérie en verbleef het grootste deel van zijn tijd in Den Haag. Xaverij overleed op 19 juli 1742. Zijn weduwe zette het atelier na zijn dood nog een tijd voort. Xaverij vervaardigde niet alleen beelden maar ook kerkmeubilair, grafmonumenten, interieurstukken, kleinkunst voor verzamelaars, borstbeelden en portretsculptuur. Xaverij stond bekend om zijn realistische beelden.

Voor de buitenplaats Zijdebalen te Utrecht werden de bekendste tuinstandbeelden van Xaverij vervaardigd. In een Hofdicht uit 1740 van Arnold Hoogvliet wordt onder andere een Flora genoemd. In 1819 werd het landgoed vanwege faillissement verkocht en ontmanteld en de beelden geveild. De zeer diverse beelden die oorspronkelijk op Zijdebalen stonden zijn bekend uit veilingcatalogi en inventarissen. Sommige beelden refereren aan het beroep van David van Mollem als zijdehandelaar (Mercurius). Vele zijn in de loop der tijd, deels in de Tweede Wereldoorlog, beschadigd geraakt.

In het Huize Bergen te Vught staat tegenwoordig de jachtgodin Diana. Het is duidelijk gesigneerd met de naam van Xaverij en met de datum 1725, wat vroeg is in zijn oeuvre. Het is vooralsnog onduidelijk hoe het beeld hier terecht kwam. De plaatsing van het beeld, naast een parkeerplaats en Engelse telefooncel, is niet fraai.

Op het landgoed Baest te Middelbeers is een beeld van Venus terecht gekomen. Dit was oorspronkelijk een nisbeeld maar staat nu vrijstaand op een sokkel. De buitenplaats Rijnoord bij Woerden heeft een ander beeld uit de groep van Zijdebalen. Ook dit is duidelijk door Xaverij gesigneerd met de datum 1737. Een putto is in een particuliere collectie terecht gekomen. De Kool meent dat deze putto uit 1723 mogelijk een spinster voorstelt. Andere putti van Xaverij zijn onder meer opgedoken in Kassel (met

oorlogsschade). Marmeren en terracotta putti zijn bij Amsterdam Museum en het Victoria and Albert Museum in Londen.

Ontheemde werken van tijdgenoten

Op zijn zoektocht naar beelden van Xaverij kwam De Kool ook andere beelden tegen. Op Paleis Het Loo is de Sabijnse Maagdenroof uit 1697 van Xaverij's vader Albertus Xaverij te zien. Deze stond oorspronkelijk opgesteld in Paleis Noordeinde. De Kool is van mening dat deze nieuwe locatie passend is omdat beide paleistuinen zijn.

In de tuin van Huis Bartolotti te Amsterdam staan twee vrouwenbeelden (waaronder Diana) waarvan de maker onbekend is. Twee mannenbeelden zijn toegeschreven aan Albertus Xaverij. Waarschijnlijk gaat het om Actaeon (connectie met Diana), en Adonis of Cephalus. In Huis Bartolotti bevindt zich een marmeren schoorsteenstuk van Jan Baptist Xaverij. Zowel vader als zoon zijn hier dus gerepresenteerd.

Andere voorbeeld van een verplaatst stuk is een fonteinstuk van Ignatius van Logteren (1685-1732) dat van zijn oorspronkelijke plaats Driemond naar Franckendael is verhuisd. En een aantal Hermen van Jan van Logteren (1709-1745) zijn verplaatst van Beetsterzwaag naar Stania State en vervolgens naar de binnenplaats van het Keramiekmuseum in Leeuwarden. Die locatie is veilig maar heeft ruimtelijk weinig overeenkomsten met de oorspronkelijke waardoor de belevingswaarde afneemt. Een Neptunusbeeld van Vincent Mattheyssens uit Zijdebalen is naar de Gemeentelijke Dienst in Utrecht verhuisd. Tuinvazen met de vier jaargetijden door Jacobus Cresant zijn via verschillende buitenplaatsen in bezit van het Rijksmuseum gekomen. Een Apollobeeld van Amelisweerd bij Bunnik is in het depot van het Centraal Museum beland.

Veel beelden van Xaverij zijn uit hun oorspronkelijke context gehaald – vaak van buitenplaats naar de stad. Het gevaar hierbij is dat de beelden aan betekenis verliezen, mooi maar zonder inhoud. De beelden die in depots staan, zijn weliswaar veilig maar letterlijk 'buiten beeld'.

Een aantal uitdagingen en discussiepunten. Volgens De Kool moeten de beelden gezien worden als onderdeel van een doordacht tuinplan en niet als losstaande objecten. Hij vraagt zich af hoe vandalisme voorkomen kan worden en of het wenselijk is om beelden uit depots te halen om ze vervolgens in een groene context te plaatsen. Met welke kansen, risico's en randvoorwaarden moet dan rekening worden gehouden?

Een uitdaging is het multidisciplinair onderzoek: het bundelen van verschillende expertisedomeinen zoals (sociale) geschiedenis, iconografie, kunsthistorie, tuinhistorie en materiaaltechniek.

Speakerscorner

Els van der Laan van Bureau Noordpeil kondigt aan dat een vervolgonderzoek gaande is naar landschapsparken in Noord-Nederland. In samenwerking met diverse organisaties worden een 150-tal locaties in kaart gebracht om parken in het noorden meer onder de aandacht te brengen. Stichting de Noordelijke Lustwarande is in oprichting.

Piet van der Eijk, contactpersoon van de Bomenstichting vraagt vrijwilligers voor het controleren en corrigeren van het register van monumentale bomen. Het register is vernieuwd, incl. gis-coördinaten, en moet nagelopen worden. Bijdrage hoeft niet veel of ver te zijn. Meer info <http://www.bomenstichting.nl/monumentale-bomen/bomenstichting-zoekt-boominspecteurs.html>

Annemarie van Leeuwen vraagt namens de Stichting Herstel Hildebrand Monument om fondsen om het herplaatsen van de beeldengroep in de Haarlemmerhout mogelijk te maken. Zie <http://www.hildebrandmonument.nl/>

Paul Verkuijl, voorzitter van de Vakgroep van Erfgoedhoveniers, vertelt dat de hoveniers bezig zijn uitvoeringsrichtlijnen op te stellen in samenwerking met de Stichting ERM. Hij vraagt om deelnemers voor de begeleidingscommissie met expertise op het gebied van opdrachtgeverschap en vergunningverlening. Graag contact via bureau Debie & Verkuijl, 0318 - 570 690.

Johanna Karssen (Speciale collecties, Wur) kondigt de opening van de tentoonstelling over de tuinarchitectenfamilie Copijn aan op vrijdag 4 april. Tegelijk is de presentatie van

Christie Weduwer kondigt de Open Tuinendag in Utrecht (stad) aan op zaterdag 28 juni.
Het thema dit jaar is Tuinornamenten,
<http://www.opentuinendagutrecht.nl/informatie.aspx?ID=329>

Niek Ravensbergen - De kracht van kunst in het groen

Niek Ravensbergen is opgeleid in Boskoop en deed daar al historisch onderzoek. Daarna richtten zijn opleidingen en cursussen zich steeds meer op cultuur en op de manier waarop mensen hun buitenruimte hebben vormgegeven. Na de aandacht van de vorige sprekers voor 17e en 18e eeuwse beelden, nu meer hedendaagse voorbeelden.

Ravensbergen wil daarbij vooral ingaan op het belang van de combinatie van object en locatie: mits goed gekozen kunnen ze elkaar versterken. Kunst, als statisch voorwerp in de levende natuur laat zien hoe de groene omgeving voortdurend verandert. Cultuur-natuur, stilstand-beweging, eeuwigheid-vergankelijkheid: kunst en groen vormen een spanningsvolle polariteit. Ook inhoudelijk kan kunst in het groen betekenis geven door haar voorstelling, vorm en soms titel.

Daarnaast kan een kunstvoorwerp een ordening in de groene omgeving aanbrengen, of de al aanwezige ruimtelijke ordening versterken. De aandacht van de kijker is te regisseren door aandacht te trekken, maar ook af te leiden, de blik te geleiden of het oog een rustpunt te bieden.

Voorbeelden. Spanning: een zuil als een statische massieve vorm in een luchtige omgeving waar bladeren bewegen op de wind. Betekenis: een sculptuur van een hert in het bos; is dit maatschappijkritiek of verwondering?

Hoe fungeert kunst in het groen? De groene ruimte en het kunstwerk zijn apart van elkaar te analyseren en waarderen. Als er een wisselwerking is tussen de zelfstandige kwaliteiten van beide, dan ontstaat een meerwaarde. Die wisselwerking kan op verschillende manieren vorm krijgen:

Beeldrijm; het kunstwerk *Mettle Rite* benadrukt met hoge, slanke profielen de gladde stammen van de beukenbomen. Ronde werken kunnen rijmen met ronde pollen siergras of heesters.

Ritme kan verwant zijn aan rijm, bijvoorbeeld wanneer bomenrijen herhaald worden. Contrast geeft duidelijkheid over de relatie tussen een kunstwerk en het omringende groen. Hard staal laat feitelijk zien hoe zacht het bloeiend gras is. Het transparante werk *Cluster* van Kees Bierman laat zien hoe massief de begroeiing eromheen is. Terwijl zonder het kunstwerk zo'n plek betekenisloos zou zijn. Soms kan een kunstwerk storen of overbodig zijn, denk aan een kleurig beeld in een kleurrijk bloemtapijt.

Ruimtelijke orde. Een tuinsculptuur kan de ruimte verduidelijken door een voorgrond tegen een achtergrond te scheppen. Een beeld aan het einde van een berceau is hiervan een voorbeeld. Einde van paden, bochten en beëindiging van een tuingedeelte kunnen aanleiding geven voor plaatsing van een kunstwerk. Bij verkeerde plaatsing kan het de ruimte ook vertroebelen.

Ook de schaal(formaat) van het kunstwerk ten opzichte van de omgeving voegt betekenis toe. Een groot beeld in een kleinschalige aanleg, doet iets anders dan een groot beeld in grote lege ruimte. Is het de bedoeling dat een beeld de ruimte domineert of niet?

Licht. Sommige beelden vragen om schaduw, andere om licht, of om een verloop. Afhankelijk van het materiaal, reliëf, de kleur van het beeld en het gezochte contextuele effect.

Betekenis. Het werk *Lazy Kingin* Sonsbeek ligt inderdaad lui op het gazon voor een voornaam huis. Een beeld van een pelgrim op een pad geeft het pad een extra betekenislaag.

Het standpunt: is een beeld van meerdere of van een kant te bekijken? Het beeld kan naar verschillende kanten een verschillend gezicht laten zien en effect sorteren. De beplanting of open ruimte kan sturend werken.

Niek Ravensbergen concludeert dat groen en kunst, door middel van de zojuist besproken elementen, een verbinding aangaan die het samenspel kracht verlenen.

Paul van Laere - Hoe doorstaan buitenbeelden de tijd

Paul van Laere is opgeleid aan Koninklijke Academie voor Beeldende Kunsten in Den Haag en heeft zich gespecialiseerd in het steenbeeldhouwen. In de presentatie geeft hij uitleg over de vragen die een beeldhouwer/restaurateur tegenkomt. Een steenbeeldhouwer hakt een beeld uit een blok steen en werkt dus van buiten naar binnen.

De restauratiemethode die Van Laere meestal gebruikt is om eerst een stukje van het oude beeld bij de breuk af te hakken, op te sturen naar de fabrikant van de mortelspecie om vervolgens een kunstmortel te ontvangen met dezelfde eigenschappen als de originele steensoort. Bij een afwijkende hardheid of porositeit (vocht en vorst) is de reparatie niet duurzaam. De mortel wordt dik aangebracht en vervolgens met de beitel bewerkt om vorm en textuur aan te brengen.

Uiteenlopende voorbeelden van reparaties en restauraties worden getoond.

Een kleine putto was grof gerestaureerd door een metselaar en met latexverf beschilderd. Van Laere heeft het beeldje volledig gerestaureerd en met ademende mineraalverf afgewerkt. Deze verfsoort verouderd snel en zo krijgt het beeld snel weer patina.

Een voorbeeld van een vrouwfiguur in het park: In het verleden werden buitenbeelden bij restauratie vaak ingeboet: een stuk natuursteen uit het beeld hakken en een nieuw stuk erin plaatsen, met krammen vastgezet. Nadeel hiervan was dat er een extra deel van het origineel gehakt moest worden. Met te harde mortel waren in dit geval de breuken gevoegd die veel vocht opnamen en verder scheurden. Nu is het beeld met aangepaste mortel gerestaureerd. De huid van het vrouwenbeen is op dezelfde manier van fijne textuur voorzien.

De eigenschappen van steen veranderen door de tijd. Zandsteen dat net uit de groeve komt is nog zacht en wordt langzaam harder. Natuursteen ontwikkelt een natuurlijke huid die niet verwijderd moet worden. Zandstralen moet worden voorkomen en ook de hogedrukspuit is geen geschikt reinigingsmiddel. Als de huid verdwijnt, hoopt water zich op in de bovenste steenlaag, die vervolgens loslaat. Een bevrijdingsbord van zandsteen, reliëf met afbeelding en tekst, werd helaas gezandstraald en is vervolgens gaan 'schillen' door achterliggend vocht. De laag met tekst liet los. Ook dit bord werd met nieuwe mortel gerestaureerd.

De oude gevelbekroning van het stadhuis van Den Haag, een werk van S. Severijn, was verweerd. In zandsteen zit ijzer dat oxideert wat een zwart kleur geeft. Hoewel dat een natuurlijk proces is, kan het de beleving van het beeld veranderen. De vormen (reliëf), te zien door het spel van licht en donker, zijn minder goed te zien door de zwarte kleur. Het beeld verven met speciale verf kan dan een oplossing zijn. Dit is een lastige beslissing. De gevelbekroning is uiteindelijk helemaal schoongemaakt en in de kleur van 'nieuwstaat' geschilderd. Het staat nu opgesteld in een lokaal park. Hardsteen kan op eenzelfde manier worden behandeld.

Van Laere werkt ook regelmatig samen met een bronsgieter. Een borstbeeld van Constantijn Huygens laat zien hoe het bronzen beeld oxide afgeeft op de zandstenen sokkel. Hier opteerde Van Laere voor het schoon stomen van het beeld. Vaak wordt het beeld ook door een bronsspecialist schoon gemaakt.

Op een ruitersandbeeld van Willem van Oranje voor Paleis Noordeinde waren de sporen aan de laarzen afgebroken. Met behulp van oude tekeningen en prenten werden maat en vorm achterhaald, in gips gemodelleerd (door de beeldhouwer) en afgegoten in brons. Daarna werden ze gepatineerd voor een overeenkomstig uiterlijk met de rest van het beeld.

Naast de fysieke kant zijn er ook inhoudelijke beslissingen te nemen bij restaureren. Bij een stenen leeuwenpaar was de kaak van één ervan weggeschoten in de oorlog. Restaureren of zo laten vanwege de zichtbare herinnering? Van Laere opteerde uiteindelijk toch voor reconstructie met inwassing in originele patina.

Bij melding van vernieling gaat Van Laere meestal zo snel mogelijk naar de plek om resten te zoeken. Vaak liggen afgebroken brokken nog nabij. Bij beelden die te kapot zijn voor herstel kan gekozen worden voor reconstructie. Om te voorkomen dat een beeld nogmaals wordt vernield kan men het omgeven door prikkelstruiken of andere natuurlijke obstakels.

Een goede en snelle schoonmaakmethode is het aanbrengen van een speciale pasta die in de steen van het beeld trekt. Met het verwijderen van de elastische 'pastahuid' komt het vuil mee. Voor grovere steensoorten, bijvoorbeeld kalksteen, is een door een specialistisch bedrijf ontwikkelde lage druk zandstraal-methode. Deze methode zorgt ervoor dat het verweringsproces (van de vrij zachte granulaten die wegspoelen en de hardere fossielen overlaten) wordt tegengegaan. Vervolgens wordt s kalkmortel ingespoten zodat nieuw vuil niet kan terugkeren.

Graffiti is niet altijd te verwijderen. Soms is 'over-verven' de enige optie.

Een nieuwe methode van veiligstellen, ook voor eventuele toekomstige restauraties van publieke beelden, is om een digitale registratie te maken. Hierbij wordt door middel van digitale 3D scan het beeld volledig en objectief ingemeten. Voor een snelle reconstructie kan met die gegevens machinaal een reproductie worden uitgefreesd. De digitale gegevens worden door het scan-bedrijf bewaard en geconverteerd naar nieuwe formaten indien nodig.

De volgende platformbijeenkomst is op woensdag 1 oktober 2014, om 13.30 uur in Amersfoort.